

телі другої фази національного відродження на Закарпатті, зокрема О. Духнович, О. Павлович, Ю. Ставровський-Попрадов, які згодом вибудували надійну основу для національної ідеї, почали втілювати цю ідею в художній творчості, створенні книг для національної школи, в тому числі й підручників, на принципах доступності, природовідповідності, зв'язку з життям. М. Лучкай належить до кола європейських учених-педагогів, які закладали основи нового шкільництва, створення навчальної літератури в контексті пошуку національної самоідентифікації слов'янських народів на початку XIX століття.

УДК 37.015.031

БОКШАН А. М.,
викладач Закарпатського
художнього інституту,
м. Ужгород, Україна

ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ І СОЦІАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ

ЛІТЕРАТУРА

1. Гомоннай В. В., Росул В. В., Талапканич М. І. Школа та освіта Закарпаття. – Ужгород, 1997.
2. Духнович О. Автобіографія / Вибрані твори. – Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2003.
3. Задорожний В. Є. До питання формування інтелігенції на Закарпатті у першій половині XIX ст. // Українські Карпати: Матеріали міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура»: Ужгород, 1991. – Ужгород: Карпати, 1993. – С. 225–228.
4. Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина. – Пряшів, 1999.
5. Лучкай М. Граматика слов'яно-руська. – К., 1989.
6. Лучкай М. Історія карпатських русинів // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Т. 11. – Братислава-Пряшів: Словацьке педагогічне в-во, 1983. – С. 45–181.
7. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: Навчальний посібник. – К.: Вікар, 2003.
8. Неврлі М. Перший етап українського та словацького національного відродження в минулому столітті / Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Т. 14. – Братислава-Пряшів: Словацьке педагогічне в-во, 1986. – С. 47–59.
9. Орос М. В. Михайло Лучкай про мову, етнос, історію та культуру Закарпаття / Українські Карпати: Матеріали міжнародної наукової конференції «Українські Карпати: етнос, історія, культура»: Ужгород, 1991. – Ужгород: Карпати, 1993. – С. 366–372.
10. Сак Ю. «Historia Carpato-Ruthenorum» Михайла Лучкая // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Т. 11. – Братислава-Пряшів: Словацьке педагогічне в-во, 1983. – С. 41–44.
11. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2000.
12. Химинець В., Стрічик П., Качур Б., Талапканич М. Освіта Закарпаття: Монографія. – Ужгород: Карпати, 2009.

Бокшан А. М. Творча особистість і соціальна реальність. У статті здійснено аналіз окремих процесів, що відбуваються при соціалізації творчої особистості, викладені пропозиції стосовно використання засобів виховання у формуванні творчої молоді.

Ключові слова: творча особистість, обдарованість, молодь, соціалізація, суспільство.

Бокшан А. Н. Творческая личность и социальная реальность. В статье приведено анализ отдельных процессов, что происходят при социализации личности, изложены предложения по использованию средств воспитания в формировании творческой молодежи.

Ключевые слова: творческая личность, одаренность, молодежь, социализация, общество.

Bokshan A. Creative personality and social reality. The article analyzes some of the processes occurring in the socialization of creative personality, set out proposals for the use of education in forming creative young people.

Keywords: creative personality, talent, youth, socialization, society.

© Бокшан А. М., 2015

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає не тільки в кардинальних змінах нашого суспільства, що ведуть до проблем взаємозв'язку творчої особистості з суспільством, а також з реальністю, яка оточує цих людей в буденному житті. Дослідження тісного взаємозв'язку творчості і суспільства є важливим науковим завданням, оскільки воно дає адекватне розуміння соціальної реальності і відкриває можливості для її осмисленого і цілеспрямованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціальну реальність досліджували фахівці різних галузей науки. У сучасній літературі з'являється все більше статей, публікацій, що так чи інакше торкаються зазначеної теми: роботи відомих науковців Н. Лейтеса, Л. Виготського, В. Романця, О. Семашко, В. Піча, О. Погорілого, Л. Ніколаєнко, І. Гавриленко.

Глибоко вивчав проблеми психології творчості В. Моляко в працях «Психологія творчості» і колективній монографії В. Моляко та О. Музики «Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати дослідження», де зазначив, що розвиток таланту передбачає наявність певного конструктивного дисонансу, діалогу в системі «особистість-середовище», яка припускає різні рівні конфлікту, які можуть повністю нейтралізувати творчу активність особистості та колективу [7: 246].

Якщо для розвитку творчої особистості потрібні певні умови в суспільстві, то суспільство і держава, в якій розвиваються обдаровані люди, також досягнуть високих результатів. У Сполучених Штатах Америки крилатою стала фраза: «Ми не тому багато витрачаємо на освіту, бо ми заможні, а ми тому заможні, бо багато витрачаємо на освіту». Президент США початку 1960-х років Джон Кеннеді стверджував, що найприбутковішим капіталовкладенням є освіта. Джордж Роберт Паркінсон писав, що 3,5% обдарованих людей забезпечують 95-97 % національного прибутку [8: 33]. Отже, запорукою майбутнього благополуччя будь-якої розвинутої країни є освіта прийдешнього покоління, а особливо обдарованих дітей.

Мета нашого дослідження виявити роль соціалізації для творчої особистості та визначити значення індивідуальної свободи для обдарованих людей, які навчаються у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціалізація людини в будь-якому суспільстві відбувається в різних умовах, які характеризуються наявністю різноманітних небезпек, що негативно впливають на розвиток особистості. Тому об'єктивно є цілі групи людей, які є або можуть стати жертвами несприятливих умов соціалізації. До них належать високообдаровані люди, як приклад, латентної жертви за класифікацією соціально-педагогічної віктимології, що розробляє напрями профілактики, компенсації і корекції тих обставин, внаслідок яких людина стає жертвою негативних умов соціалізації.

Ряд науковців вважає, що висока обдарованість «припадає» на долю наближено однієї людини з

тисячі, що народилися. Залежно від ступеня сприятливості умов соціалізації вона розвивається наближено у одної людини з мільйона народжених.

Звичайно, людство йде вперед, але це скоріше рух від дитинства до юнацтва, від юнацтва – до зрілості. Це сходження не до кращого, а до складнішого: усе нові труднощі, нова відповідальність, загострення і необхідність, подолання нових, більш серйозних проблем. У будь-якому суспільстві існує певна система норм і правил поведінки, дотримання яких є обов'язковим для всіх членів суспільства. Поняття «норма» може вживатися в широкому значенні (це – правило, якому підпорядкована будь-яка діяльність), тобто норма – це закон діяльності, а також у вузькому значенні, коли «норма» розглядається не як будь-які правила дій, а тільки такі, які регулюють взаємовідносини між особистістю і суспільством.

Норми окреслюють межі допустимого, зумовлюють санкції за відхід від них. Вони становлять основу визначення активної життєвої позиції людини, вимагають або утримання від певних вчинків, або активного здійснення тих чи інших дій. Отже, відхиленнями від норми може вважатися «невідповідність поведінки або розвитку особистості суспільним вимогам». Однак відхилення може бути як в негативну сторону, так і в позитивну [10: 144]. Творча особистість є девіантом в суспільстві, вона, як і будь-яке інше порушення норм в нашому суспільстві зазнає майже такого ж осуду, як і негативна. Це питання стало актуальним не тільки зараз, але й тоді, коли вперше в бік художників, акторів чи інших людей творчих професій лунало презирливе: «Вони ненормальні».

Для осіб з високим рівнем креативності характерна розповсюдженість явищ соціально-психологічної дезадаптованості, пов'язаних з: високою соціальною фрустрованістю, емоційним дискомфортом, низькою самооцінкою, неприйняттям інших людей, неблагополуччям у сфері міжособистісних відносин [1: 15-18].

У своїй творчій діяльності людина прагне реалізувати свободу. Свобода дії не означає незалежність від потягів, потреб тощо. Проте вона усвідомлюється або відчувається саме в плані регулятивного моменту. Свобода вибору – не ілюзія, а реальний факт. Своєрідність обдарованості людини обов'язково відображатиметься на особливостях виконання її діяльності. В житті неважко знайти людей, які однаково успішно займаються однією й тією ж творчою діяльністю, але дуже важко виділити із них хоча б двох, які виконували б її однаковим методом.

Завдяки якійсь своєрідності сполуки здібностей у різних людей для різного виду творчості характерна його індивідуальність і самотність. Без цього був би немислимий творчий прогрес, все різноманіття продуктів творчості людей. Віковий етап, з яким ми здебільшого працюємо у вищих навчальних закладах мистецького спрямування, – етап молодості. Молодість, на відміну від юнацтва, більше утримує в собі протилежних спрямувань.

Помітно потяг молодих людей до тих сфер людської активності, явищ природи і суспільства, які здавна вважаються суто протилежними. Молоді люди доходять до думки, що ідеальних людей насправді немає, що є ознакою певного подолання юнацької ідеалізації [4]. Головними стають морально-психологічні якості людини.

Студентський контингент мистецьких навчальних закладів – люди завжди болісно чутливі, у них спостерігаються різкі спади і підйоми активності, вони гіперчутливі до системи заохочень та покарань навіть у навчальному процесі. Окремі видатні люди як ідеал для них виступають дуже рідко. Замолоду ідеал має здебільшого знеособлений характер, питання про формування здібностей до наукового мислення – творчого оволодіння фаховими дисциплінами. Поступ у розробці цієї проблеми полагатиме в дослідженні її на матеріалі творчого завоювання студентами ряду провідних наук. Аналізуючи рівень успішності студентів Закарпатського художнього інституту протягом кількох років, можна зробити висновок, що студенти, чітко поставивши мету оволодіти фахом, зосереджуються на дисциплінах загальнопрофесійної підготовки (рисунок, живопис, проектування, профмайстерність), де можуть досягти найвищих результатів, але є не такими успішними у вивченні дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу. До прикладу, переможці Всеукраїнських конкурсів з рисунку та живопису з середнім балом успішності з фахових дисциплін 90,6 балів отримують не більше 76 балів з гуманітарного та соціально-економічного циклу. Цю ситуацію можна пояснити тим, що в художній творчості беруть участь свідомість і підсвідомість, розум і інтуїція. При цьому підсвідомі процеси грають тут особливу роль, а при вивченні інших дисциплін повинен бути задіяний інший вид обдарованості. Враховуючи теорію численності видів інтелекту, можна пояснити велику кількість видів обдарованості. За цією теорією, єдиного інтелекту не існує: якнайменше існує сім його видів. Вони не пов'язані один з одним і функціонують незалежно один від одного, за своїми власними правилами [7: 214].

Співставлення видів обдарованості і видів інтелекту показує, що у значній кількості випадків вони співпадають. Це наштовхує на думку, що кожний вид обдарованості визначає певний вид інтелекту. На нашу думку, для успішної творчої діяльності митців необхідним є просторовий інтелект, що забезпечує здатність уявити, сприймати об'єкт і маніпулювати ним подумки, сприймати або створювати зорові чи просторові композиції, на основі якого і розвивається відповідний вид обдарованості. Отже, здавалось би, обдарованість визначає тільки інтелект. Але спостереження вказують, що високий рівень інтелекту (або одного з його видів) є рівень обдарованості, але не єдиною її складовою, обов'язковим компонентом є креативне мислення, а також – зацікавленість в обраній галузі діяльності. Співвідношення їх може бути не пропорційним і змінюватися з часом [1: 15-18]. Як і окремі здібності, обдарованість може бути спеціальною (до конк-

ретної діяльності) або загальною (до різного роду діяльності). Дуже важливо дослідити питання про те, які здібності є провідними для кожного виду діяльності. Це допомагає знайти найбільш дієві методи формування у людей таких здібностей і підняття загальної культури і результативності праці. Обдарованість людини обов'язково відображатиметься на особливостях виконання її діяльності.

Таким чином, завдяки якісній своєрідності сполуки здібностей у різних людей для різного виду творчості характерна його індивідуальність і самобутність. Без цього був би немислимий творчий прогрес, а також все різноманіття проявів людської творчості. Тому в процесі виховання і навчання не потрібно ігнорувати появу своєрідних здібностей і обдарованості, а розвивати їх, застосовуючи до студентів різні методи індивідуального підходу. Метод виховання творчих особистостей має враховувати і генетичну психологію творчості з дитинства, і проходити етапи формування до творчості молодості.

Дослідження творчої діяльності, зокрема, структури обдарованості, рівно як і роботи цілого ряду відомих авторів, дають основу для спроб побудови нових теоретичних положень відносно динаміки і організації творчого процесу та сутності творчості.

Висновки і перспективи. Дослідивши всі загальні аспекти можна дійти висновку, що люди, які найбільше збагачують країну та є рушійною силою прогресу, в цілому є найвразливішою ланкою суспільства і потребують надзвичайної опіки з боку держави та найближчого оточення. Недопустимим є занепад через неправильну систему освіти чи виховання як самих талантів, так і неправильне ставлення тих людей, які їх оточують. Бо громадська думка може як підняти творчість до висот, так і опустити у глибоке провалля, а так ризикувати за хоче небагато, тим більше обдарованих особистостей. Тільки завдяки сприятливим умовам вони будуть розвиватися та примножувати багатства свого народу, як духовні так і матеріальні.

УДК 37.015.31.7 (477.87)

Ходанич Л. П.,
завідувач кафедри педагогіки і психології,
Закарпатського інституту післядипломної
педагогічної освіти, доцент,
кандидат педагогічних наук,
м. Ужгород, Україна

ЕТНОПЕДАГОГІКА У ТВОРЧОСТІ РІЗЬБЯРА ВАСИЛЯ СВИДИ

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачук Л. Зв'язок креативності з інтелектом в структурі загальної обдарованості / Л. Бурлачук, О. Вельд-брехт // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2010. – №1. – С. 15–18.
2. Венгеренко Н. А. Структура творческого процесса / Н. А. Венгеренко // Структура и закономерности творческого процесса / отв. ред. Н.А. Венгеренко. М.: МГПИ, 1983. – С. 33–84.
3. Виготський Л. С. Педагогічна психологія / Л. С. Виготський. – М.: Видавництва: АСТ, Астрель, Люкс, 2005. – 672 с.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти т. Т.3. Проблемы развития психики / Под ред. А. М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с.
5. Ионин Л. Г. Социология культуры: учебное пособие. 2-е издание. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1998. – 280 с.
6. Лейтес Н. С. Психология одаренности детей и подростков – М.: Издательский центр «Академия», 1996. – 416 с.
7. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
8. Музика О. Л. Програма ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості «Три кроки» / О. Л. Музика – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 34 с.
9. Осипов Г. В. Социологический энциклопедический словарь: на русском, английском, немецком, французском и чешском языках / Редактор-координатор – академик РАН Г. В. Осипов. – М.: Издательская группа ИНФРА М – НОРМА, 1998. – 488 с.
10. Піча В. М. Хто є хто в західній та вітчизняній соціології: навч. соціол. словник для студ. / наук. ред. та упор. В. М. Піча. – Л.: Світ, 1999. – 160 с.
11. Пономарев Я. А. Проблемы психологии творчества: автореф. дис. д. психол. наук / Я.А. Пономарев. – М., 1972.
12. Романець В. А. Психологія творчості. – К.: Видавництво «Вища школа», 1971. – 247 с.
13. Скідін О. Л. Соціологія освіти [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / за ред. О. Л. Скідіна, І. М. Гавриленка, Ю. І. Яковенка – [2-ге вид., доп. і перероб. Книга 2.] – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 288 с.
14. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / [Упорядники: Богачова О.В., Винокуров К.С., Крусь Ю.І., Менюк О.А., Менюк С.А.; відповідальні редактори – Сіренко В.Ф., Станік С.Р.]: – К.:Оріяни, 1999.– 502 с.
15. Світова художня культура: Від первісного суспільства до початку середньовіччя: Навчальний посібник для педагог. Вузів / О. П. Щолохова, С. В. Шип, О. Л. Шевнюк, О. М. Семашко. – К.: Вища школа, 2004. – 175 с.
16. Творчество в искусстве – искусство творчества / под. ред. И. Дорфмана, К. Мартиндейла, В. Петрова, П. Махотки, Д. Леонтьева, Дж. Купчика. – М.: Наука; Смысл, 2000. – 549 с.

Ходанич Л. П. Етнопедагогіка у творчості різьбяр Василя Сви́ди. У статті розглядається питання впливу виховних констант етнопедагогіки та загальнолюдської моралі на прикладах творчості скульптора Василя Сви́ди.

Ключові слова: дитина, архетип, етнопедагогіка, скульптура.

Ходанич Л. П. Етнопедагогика в творчестве резчика Василия Сви́ды. В статье рассматривается вопрос влияния воспитательных констант этнопедагогики и общечеловеческой морали на примерах творчества скульптора Василия Сви́ды.

Ключевые слова: ребенок, архетип, этнопедагогика, скульптура.

Hodanych L. Ethnopedagogy in Vasyl Svyda's creative activity. The question of influence of educative constants of ethnopedagogy and moral principles on the example of sculptor Vasyl Svyda's creativity is examined in the article.

Keywords: child, archetype, ethnopedagogy, sculpture.